

Percepció dels entrenadors espanyols de tennis d'alta competició sobre la seva formació permanent: situació actual i perspectives de futur

■ JUAN PEDRO FUENTES GARCÍA
 ■ DAVID SANZ RIVAS
 ■ LUIS A. RAMOS MONDÉJAR
 ■ DAMIÁN IGLESIAS GALLEGÓ
 ■ FERNANDO DEL VILLAR ÁLVAREZ

Grup de Recerca "Anàlisi didàctica de l'ensenyament i del rendiment esportiu".
 Facultat de Ciències de l'Esport. Universitat d'Extremadura

■ Paraules clau

Tennis, Formació permanent, Entrenadors, Alta competició

Abstract

The present article analyzes the perception that the Spanish trainers of high competition have on its permanent formation, through the study of the opinions of expert trainers. The objectives of the study are centered in to know and to analyze the participation of the trainers in activities of permanent formation, as well as the difficulties found by the trainers to participate in the permanent formation and the alternatives that they propose.

The investigation has been carried out with a sample of 20 Spanish trainers in asset that they had trained during the period 1997-1998, 1998-1999 y 1999-2000 to some player among the first 100 positions of the world ranking in the modality of singular. Regarding the methodology used for the study, to express that we have used an integrative methodology using technical quantitative and qualitative: the survey administered by means of questionnaire to complete for the own person and the interview half-structured.

To say that the results of our study show the necessity to improve the activities of permanent formation, I carry to an extreme this that derives in a scarce participation of the trainers in this activities. Also, a very scarce use is observed on the part of the technicians of the theoretical means and of the use of the new technology for its formation, being centered its permanent formation, basically, to the self-analysis and activities of practical type. On the other hand, the trainers demand new formation models that are compatible with their professional obligations, seeing necessary that the professional profile of people that you/they should impart the activities of permanent formation should be more heterogeneous than that at the moment existent.

Key words

Tennis, Permanent formation, Trainers, High competition

Resum

Aquest article analitza la percepció que els entrenadors espanyols d'alta competició tenen sobre la seva formació permanent, a través de l'estudi de les opinions d'entrenadors experts. Els objectius de l'estudi se centren a conèixer i analitzar la **participació** dels entrenadors en activitats de formació permanent, igual com les **dificultats** amb què es troben els entrenadors per participar en la formació permanent i les alternatives que proposen.

La investigació ha estat realitzada amb una mostra de 20 entrenadors espanyols en actiu que haguessin entrenat durant les temporades 1997/1998, 1998/1999 i 1999/2000, algun jugador d'entre els 100 primers llocs del *ranking* mundial en la modalitat d'individuals. Respecte a la metodologia emprada per a l'estudi, volem expressar que hem utilitzat una metodologia integradora, emprant tècniques quantitatives i qualitatives: l'enquesta administrada mitjançant *qüestionari d'autoresposta* i l'*entrevista semiestructurada*.

Cal dir que els resultats del nostre estudi mostren la necessitat de millorar les activitats de formació permanent, un extrem que deriva vers una escassa participació dels entrenadors en les activitats esmentades. També s'observa una utilització molt escassa, per part dels tècnics, dels mitjans teòrics i de l'ús de les noves tecnologies per a la seva for-

mació; la pròpia formació permanent se centra, bàsicament, en l'autoanàlisi i en activitats de tipus pràctic. D'altra banda, els entrenadors demanen nous models de formació que siguin compatibles amb les seves obligacions professionals, i creuen necessari que el perfil professional de les persones que han d'impartir les activitats de formació permanent ha de ser més heterogeni que el que existeix a hores d'ara.

Introducció

Les concepcions actuals de l'ensenyament i de la formació d'entrenadors esportius contempen l'entrenador com un *tècnic docent*, amb un alt nivell de destresa, que desenvolupa, durant la sessió d'ensenyament, una actuació sostinguda en una contínua presa de decisions; aquest tècnic haurà de ser sotmès, doncs, a processos d'entrenament conductual, amb l'objectiu de formar un entrenador que pugui actuar de manera eficaç en qualsevol context.

L'entrenador de tennis actua com un professor d'educació física que ha de dominar una sèrie de destreses docents que li permetin de desenvolupar l'ensenyament d'habilitats motrius específiques en la modalitat esportiva del tennis.

En aquest sentit, els programes de formació de professors (Delgado, 1992; Fraile, 1993; Viciano, 1996; Rodríguez, 1997; del Villar i Fuentes, 1999; Contreras,

2000) suggereixen la utilització de tres tipus de components (coneixement acadèmic, destreses docents, i coneixement pràctic), que poden ser aplicats perfectament a la formació d'entrenadors.

El coneixement acadèmic s'adquireix tradicionalment a través de les anomenades *llicions magistrals*, en les quals l'expert exposa teòricament els fonaments bàsics de l'acció docent. Les destreses docents, d'altra banda, s'entrenen mitjançant l'anàlisi de situacions d'ensenyament, l'observació sistemàtica de la conducta docent d'entrenadors experts, i a través de pràctiques com a entrenador, tutelades per supervisors experts, en les quals l'entrenador experimenta de forma pràctica les competències d'ensenyament, inicialment en situacions simulades, i posteriorment en situacions reals.

El coneixement pràctic requereix el treball amb altres tècniques formatives més qualitatives; per exemple, la realització de diaris, els grups de discussió, l'estimulació del record, etc., estratègies formatives que persegueixen com a objectiu últim desenvolupar en l'entrenador la capacitat per analitzar la seva pràctica docent.

En aquest sentit, creiem que "La necessitat de desenvolupar en el professor-entrenador de tennis els tres elements formatius anteriorment esmentats queda plenament justificada pel caràcter professional de l'ensenyament del tennis. L'entrenador és considerat com a tècnic en la mesura en què és conscient de la complexitat de l'actuació didàctica durant les sessions d'entrenament i ensenyament del tennis" del Villar i Fuentes (1999, pp. 3-4).

L'entrenador de tennis ha d'evolucionar contínuament, tant des del punt de vista *tècnic* com *científic*, igual com s'esdevé en qualsevol altre tipus de treball. Per això, hem de tenir sempre clara la idea dels canvis continuats que imposen els nous tipus de superfícies de joc, les majors possibilitats de comptar amb un adequat seguiment mèdic, tant per a la prevenció, com per a la recuperació de possibles lesions, la importància cada vegada més gran que es concedeix a l'aspecte físic en el joc, etc.

Tots aquests canvis exigeixen el desenvolupament de noves metodologies d'ensenyament i entrenament tècnic, tàctic, físic, psicològic, aquests últims aspectes ressenyats per estudis aplicats al tennis, com ara els de Balaguer (1996, pp. 145-153), Galiano, Escoda i Pruna (1996, pp. 115-121), Ruiz-Cotorro (1996, pp. 106-111), i Vaquero (1996, pp. 174-182), etc. Per això, i per donar respostes eficaces a aquestes exigències, el tècnic ha de mantenir una actitud d'aprenentatge continu, el qual, en la nostra opinió, no pot limitar-se a les pròpies experiències i a les converses amb altres tècnics durant l'assistència a torneigs, compartint alguns entrenaments o tenint cura de la pròpia condició física, atès que, i sense menystenir la deguda importància dels últims aspectes ressenyats, aquests mitjans de formació permanent ens semblen insuficients i mancats d'una estructura adequada, que certament pot aconseguir-se mitjançant activitats més organitzades.

En aquest sentit, som conscients que la situació actual de la formació permanent de l'entrenador de tennis es troba condicionada per les exigències del circuit masculí –"ATP"– i del femení –"WTA"– (jugadors professionals) i, per tant, de l'enorme dificultat perquè els entrenadors d'alta competició puguin assistir a congressos mentre els seus jugadors es troben en qualsevol punt del món, però considerem que, encara que reconeixem aquesta incompatibilitat entre les seves exigències professionals i les possibilitats d'anar a activitats de formació permanent, els òrgans federatius han de buscar alternatives de formació permanent que estiguin a l'abast dels entrenadors d'alta competició.

Una mostra significativa d'activitats formatives emmarcades en l'àmbit de la formació permanent en la modalitat esportiva del tennis a Espanya la constitueixen les gestionades per l'Escola de Mestratge de la Reial Federació Espanyola de Tennis, activitats i treballs que s'han materialitzat en llibres i revistes, així com en un altre tipus de publicacions periòdi-

ques, textos de caràcter monogràfic i altres menes de documents.

En el context de la formació permanent, mereix ser destacada la recent incorporació de la Federació Internacional de Tennis a Internet. El 20 de novembre de 1996 la "FIT" inaugura la seva nova adreça a Internet "ITF Online", adreça que consta de vuit seccions, entre les quals s'inclouen les competicions més rellevants de la "ITF", la "Copa Davis" per "NEC" i la "KB Fed Cup". A l'"ITF Online" es pot accedir a través de l'adreça "<http://www.itftennis.com>".

Així mateix, la Federació Internacional de Tennis continua celebrant el Seminari Mundial de la "ITF" per a Entrenadors, esdeveniment que genera un bon nombre d'activitats que contribueixen de manera significativa al procés de formació permanent en l'àmbit del tennis.

Objectius de la investigació

Els objectius generals perseguits en l'estudi són els següents:

- Conèixer i analitzar la **participació** dels entrenadors espanyols de tennis d'alta competició en activitats de formació permanent.
- Conèixer i analitzar la **importància** que els entrenadors concedeixen a la realització d'activitats de formació permanent, així com la valoració que fan de les activitats que han estat ofertes.
- Conèixer i analitzar les **dificultats** amb què es troben els entrenadors per participar en la formació permanent i les **alternatives** que proposen.

Metodologia

Mostra

Al nostre estudi, analitzem entrenadors espanyols en actiu que haguessin entrenat durant les temporades 1997/1998, 1998/1999 i 1999/2000, algun jugador situat, en algun moment d'aquestes temporades, entre els 100 primers llocs



del ranking en la modalitat d'individuals. A Espanya, són pocs els professionals que compleixen aquests requisits, per ser considerats entrenadors d'alta competició. La selecció final d'entrenadors es va realitzar un cop consultats els fitxers de la Federació Espanyola de Tennis. En aquest sentit, val a dir que 25 entrenadors complien els requisits exigits, i es va obtenir un percentatge important d'entrenadors que van enviar el qüestionari degudament emplenat, un total de 20 (83% del total d'entrenadors que reunien els requisits exposats); amb l'objecte d'identificar algunes característiques generals d'aquesta mostra, presentem les dades següents, procedents del qüestionari:

- **Sexe:** 19 homes (95%) i 1 dona (5%).
- **Edat:** 25 anys o menys (0 –0%–), de 26 a 35 anys (10 –50%–), de 36 a 45 anys (7 –35%–) i 46 anys o més (3 –15%–).
- **Anys exercint com a entrenador:** Una mitjana de 13,05 anys (amb una desviació de 9,14)

Considerant tot el que acabem de dir, queda plenament justificat que en el procediment seguit en el nostre estudi mixt (quantitatiu-qualitatiu) no recorreguéssim a cap tipus de mostreig, i vam pren-

dre la determinació que la població objecte d'estudi fos investigada considerant tots els elements que hi pertanyien. Així, la població estudiada (entrenadors espanyols de tennis d'alta competició) es constitueix en *univers petit* (o *població finita*), convenientment identificat.

Variables

Les variables sobre les quals s'ha desenvolupat l'estudi han estat:

1. Participació en activitats de formació permanent
 - 1.1. Activitats de tipus teòric.
 - 1.2. Activitats de tipus pràctic.
2. Valoració de la importància i oferta de les activitats de formació permanent
 - 2.1. Activitats de tipus teòric.
 - 2.2. Activitats de tipus pràctic.
3. Dificultats per accedir a la formació permanent
 - 3.1. Dificultats per a l'assistència a les activitats formatives.
 - 3.2. Dificultats per a l'aprofitament de les activitats formatives.
4. Alternatives a la formació permanent existent en l'actualitat
 - 4.1. Alternatives a les dificultats per accedir a la formació permanent.
 - 4.2. Alternatives a l'oferta d'activitats de formació permanent.

Instruments

Respecte de la metodologia seleccionada per realitzar la investigació, en l'estudi vam recórrer a l'aplicació de diverses perspectives o multiplicitat d'enfocaments, i vam optar per una via metodològica plural i integradora, mitjançant l'ús de tècniques quantitatives i qualitatives: d'una banda, l'enquesta administrada mitjançant qüestionari (qüestionari d'autoresposta); en la nostra investigació vam utilitzar la modalitat d'enquesta anomenada enquesta per correu, destinada a l'obtenció d'informació sobre poblacions específiques, valent-nos d'un dels instruments més comunament utilitzats en la investigació mitjançant enquestes: el qüestionari tramès per correu als subjectes sotmesos a enquesta. D'una altra banda, en l'estudi vam utilitzar també l'entrevista a fons. La mena d'entrevista que vam aplicar va ser del tipus semiestructurada o guiada, i de caràcter individual, constituïda per una llista que combinava preguntes tancades o estructurades i preguntes obertes, ordenades i redactades de la mateixa forma per a tots els subjectes entrevistats. A les *taules 1 i 2* s'inclou l'enquesta i el guió de l'entrevista a fons:

■ TAULA 1.

Guió d'entrevista a fons a entrenadors de tennis d'alta competició.

DADES GENERALS

Pot relatar-nos, a grans trets, com ha arribat a la situació que ocupa actualment en el món del tennis, començant per dir-nos des de quan i per quina raó va començar a practicar-lo?

PARTICIPACIÓ EN ACTIVITATS DE FORMACIÓ PERMANENT

Quina mena i quina quantitat d'activitats de formació permanent –activitats que, siguin del tipus que siguin, van adreçades a l'actualització o millora del nivell de competència, i que siguin compatibles amb el treball com a entrenador– creu que realitza l'entrenador de tennis d'alta competició?

VALORACIÓ DE LA IMPORTÀNCIA I L'OFERTA DE LES ACTIVITATS DE FORMACIÓ PERMANENT

Pot valorar quin tipus d'activitats de formació permanent considera més útils per als entrenadors de tennis d'alta competició? Quin/s perfil/s professional/s considera el/els més indicat/s per a les persones encarregades d'impartir les activitats de formació permanent –congressos, cursos, etc.?

DIFICULTATS PER ACCEDIR A LA FORMACIÓ PERMANENT

Quines són les principals dificultats amb què es troba l'entrenador de tennis d'alta competició per accedir o aprofitar les activitats permanents que són ofertes, ara com ara? Quines són les principals dificultats amb què es troba l'entrenador de tennis d'alta competició per treure el màxim profit de les activitats formatives existents?

ALTERNATIVES DE FORMACIÓ PERMANENT

¿De quina manera creu que es podria facilitar una major participació i/o aprofitament dels entrenadors de tennis d'alta competició en activitats de formació permanent? Quines alternatives troba, davant de l'actual oferta d'activitats de formació permanent, que siguin del màxim profit per als entrenadors de tennis d'alta competició? Considera que són les principals dificultats per realitzar les degudes avaluacions al tennista d'alta competició? Quines alternatives creu que poden existir?

■ **TAULA 2.**
Enquesta a entrenadors de tennis d'alta competició.

DADES GENERALS

P.1. **Sexe:** 1. Home 2. Dona

P.2. **Edat:** a) 25 anys o menys b) De 26 a 35 anys c) De 36 a 45 anys d) 46 anys o més

P.3. Quants anys ha exercit com a entrenador, aproximadament? _____

FORMACIÓ PERMANENT

P.4. Valori d'1 a 5 l'ús que fa dels següents mitjans per continuar formant-se i la importància que els concedeix per a aquesta finalitat:
(Correspondència: 1: gens, 2: poc, 3: regular, 4: força, 5: molt):

FORMATIUS	Ús que en faig	Importància que hi dono
1. Assistència a partits "en viu"	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
2. Veure partits televisats	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
3. Anàlisi de partits en vídeo	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
4. Observació d'entrenadors experts durant l'entrenament	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
5. Observació de jugadors en competició	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
6. Lectura d'articles de revistes especialitzades	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
7. Lectura de llibres especialitzats	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
8. Utilització de CD ROMS especialitzats	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
9. Ús d'Internet	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
10. Assistència a congressos, cursos i <i>clínics</i> de formació	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
11. Investigació individual	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
12. Investigació en grup	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
13. Converses i discussions amb altres entrenadors "en viu"	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
14. Converses i discussions entre entrenadors per Internet (xats)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
15. Converses i discussions amb els meus ajudants	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
16. Participació en seminaris permanents o grups de treball	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
17. Realització de Màster en tennis d'alt rendiment	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
18. Participació en tallers d'aprenentatge pràctic	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
19. Participació en taules rodones i debats	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
20. Afiliació a una associació d'entrenadors	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

P.5. Estableixi quina és, aproximadament, la distribució en percentatges del perfil professional de les persones que han impartit les activitats de formació permanent a les quals ha anat (cursos, congressos...) i indiqui la distribució que consideraria ideal:
(La suma total ha de donar "100")

PERFIL PROFESSIONAL	Percentatge en activitats realitzades	Percentatge ideal
1. Professors de Facultats de CC de l'Esport o INEF amb docència en tennis	_____ %	_____ %
2. Professors de l'Escola Nacional de Mestratge de Tennis de la Federació Espanyola o de la Federació Internacional de Tennis	_____ %	_____ %
3. Entrenadors de tennis amb àmplia experiència pràctica en l'alta competició	_____ %	_____ %
4. Dirigents de la Federació Espanyola de Tennis o de la Federació Internacional de Tennis	_____ %	_____ %

TOTAL = 100

TOTAL = 100

P.6. Indiqui la principal dificultat amb què es troba per assistir a activitats de formació permanent: (Triï només una resposta):

- 1. Dificultats econòmiques
- 2. Ocupacions i responsabilitats familiars
- 3. No poder desatendre el treball

P.7. Indiqui el principal problema amb què es troba, en l'oferta d'activitats, per millorar la seva formació permanent: (Triï només una resposta):

- 1. Escassa existència d'activitats amb rigor científic promogudes pels òrgans federatius
- 2. Escassa adaptació de les activitats de caire científic a les necessitats dels entrenadors
- 3. Activitats excessivament estereotipades (similars, monòtones, repetició de continguts)
- 4. Activitats poc motivants
- 5. Nombre insuficient d'activitats d'aplicació pràctica.



Anàlisi de les dades

Per al tractament de les **dades quantitatives** vam efectuar una **anàlisi estadística descriptiva correlacional**.

Per al **tractament** de les **dades qualitatives** provinents de les **entrevistes**, realitzades a una selecció de subjectes corresponents a la població estudiada (els entrenadors espanyols de tennis d'alta competició), vam aplicar el procediment d'**anàlisi de contingut**, i vam seguir com a **metodologia de l'anàlisi de les dades** un total de cinc fases. La primera d'aquestes fases va consistir en la localització i codificació de cada categoria en cada una de les entrevistes. Durant la segona fase es va procedir al reajustament del romanent de dades, per tal de, en la tercera fase, delimitar i subratllar els fragments textuais de cada entrevistat en cada una de les categories. En la quarta fase es va realitzar l'agrupament dels fragments textuais de cada entrevistat en cada una de les categories. Finalment, en la cinquena fase vam sintetitzar l'agrupament realitzat a la fase anterior.

Resultats

Presentem en aquest apartat les dades obtingudes mitjançant els qüestionaris; aquesta anàlisi s'efectua de forma encruada amb les dades qualitatives, emprant, per a aquestes, evidències documentals (extractes de transcripcions de les entrevistes). Així, no només considerem la informació numèrica (que per si sola ja es mostra molt important) sinó que, mitjançant l'estratègia de la triangulació, integrem a més a més informació qualitativa de les entrevistes, amb l'objecte d'enriquir i potenciar encara més l'anàlisi.

Situant-nos en el domini de la formació permanent dels entrenadors espanyols de tennis d'alta competició, assenyalem en primer lloc que, a més a més de creure que no resulta necessari un bon nivell de joc per ser entrenador d'alta competició, els entrenadors sí que consideren beneficiós el fet d'haver entrenat en les etapes de pre-tennis, iniciació, perfec-

cionament i competició, abans de passar a l'alta competició, perquè això proporciona un seguit d'experiències i possibilita que el tennis es contempli de forma més global.

Participació en activitats de formació permanent

Examinant l'opinió dels entrenadors sobre la seva participació en activitats de formació permanent, i respecte de la qualitat de la formació permanent oferta, els entrenadors es mostren força crítics, atès que el 75% opina que la formació oferta és millorable o molt millorable. D'una altra banda, el grau de participació en activitats de formació permanent dels entrenadors es mostra majoritàriament (70%) escàs o molt escàs.

Activitats de tipus teòric

Encara que les dades es troben condicionades per la seva gran variabilitat, observem, segons mostra la *taula 3*, que gairebé la meitat dels professors (47%) que els han impartit activitats de formació permanent són professors de l'Escola Nacional de Mestratge de Tennis o de la Federació Internacional, seguits d'entrenadors de tennis amb àmplia experiència en l'alta competició (29%), i com reflecteixen igualment les entrevistes: *"Crec que a més a més dels que s'han dedicat a la formació individual, a anar estudiant i avançant, també cal comptar amb l'experiència i, per tant, haurien de tenir cabuda totes les persones que han tingut una experiència i l'han viscuda"* (Entrenador 1).

En relació amb la recepció del coneixement (*Taula 4*), la valoració general

■ Taula 3.

Distribució en percentatges del perfil professional de les persones que els han impartit activitats de formació permanent

VARIABLES	\bar{x}	σ
Professors de Facultats de CC de l'Esport o INEF amb docència en tennis	16 %	16,67
Professors de la via federativa	47 %	20,74
Entrenadors de tennis amb àmplia experiència pràctica a l'alta competició	29 %	24,37
Dirigents de la via federativa	8 %	11,63

■ Taula 4.

Distribució de l'ús dels mitjans formatius per a la recepció de coneixement.

VARIABLES	\bar{x}	σ
Assistència a partits "en viu"	4,60	,60
Veure partits televisats	3,65	1,23
Anàlisi de partits en vídeo	2,70	1,13
Observació d'entrenadors experts durant l'entrenament	3,35	1,27
Observació de jugadors en competició	4,65	,49
Lectura d'articles de revistes especialitzades	2,45	1,05
Lectura de llibres especialitzats	2,40	1,14
Ús de CD ROMS especialitzats	1,80	,95
Ús d'"Internet"	2,15	1,09
Assistència a congressos, cursos i <i>clínics</i> de formació	2,25	1,07
Investigació individual	2,75	1,25
\bar{X} i σ conjunta	2,98	1,02

■ **TAULA 5.**
Distribució de l'ús dels mitjans formatius per a l'intercanvi de coneixement.

VARIABLES	\bar{x}	σ
Investigació en grup	2,40	1,14
Converses i discussions amb altres entrenadors "en viu"	4,25	,85
Converses i discussions entre entrenadors per "Internet" (xat)	1,85	1,23
Converses i discussions amb els meus ajudants	3,60	1,31
Participació en seminaris permanents o grups de treball	1,65	,88
Realització de Màster en tennis d'alt rendiment	1,30	,80
Participació en tallers d'aprenentatge pràctic	1,35	,75
Participació en taules rodones i debats	2,15	1,14
Afiliació a una associació d'entrenadors	1,60	,88
\bar{X} i σ conjunta	2,23	1,00

■ **TAULA 6.**
Distribució ideal en percentatges del perfil professional de les persones que han d'impartir activitats de formació permanent.

VARIABLES	\bar{x}	σ
Professors de Facultats de CC de l'Esport o INEF amb docència en tennis	27 %	13,31
Professors de la via federativa	26 %	14,65
Entrenadors de tennis amb àmplia experiència pràctica a l'alta competició	38 %	18,50
Dirigents de la via federativa	9 %	10,50

■ **TAULA 7.**
Distribució de la importància que concedeixen als mitjans formatius per a la recepció de coneixement.

VARIABLES	\bar{x}	σ
Assistència a partits "en viu"	4,70	,57
Veure de partits televisats	4,10	,79
Anàlisi de partits en vídeo	4,00	,79
Observació d'entrenadors experts durant l'entrenament	4,20	1,06
Observació de jugadors en competició	4,70	,47
Lectura d'articles de revistes especialitzades	3,20	1,01
Lectura de llibres especialitzats	2,95	1,10
Ús de CD ROMS especialitzats	2,35	1,04
Ús d'Internet"	2,55	1,19
Assistència a congressos, cursos i <i>clínics</i> de formació	3,10	1,17
Investigació individual	3,30	,98
\bar{X} i σ conjunta	3,55	,92

queda difuminada (2,98) perquè es contraresta el gran ús que fan de l'observació de jugadors en competició (4,65) i de l'assistència a partits "en viu" (4,60) amb el poc ús que fan dels mitjans més teòrics, com ara la lectura de documents; els mitjans menys valorats són (1,80) l'ús de CD ROMS especialitzats i l'ús d'"Internet" (2,15). Ells ho expressen en els termes que segueixen: "Quan parlem d'alta competició, tu estàs en torneigs i rebent constantment informació procedent d'altres jugadors i entrenadors, veus com entrena aquest, veus com entrena l'altre. Sincerament, ni em miro Internet. Per què li he d'enviar un e-mail a un altre entrenador, si prendrem cafè plegats molts vespres?" (Entrenador 5).

La valoració general que ofereixen els entrenadors sobre les activitats formatives realitzades per intercanviar coneixement (Taula 5) és força baixa (2,23). Aquest fet es produeix perquè aquests professionals només acostumen a intercanviar coneixements amb altres entrenadors "en viu" (4,25) i amb els seus ajudants (3,60), mentre que la resta d'opcions es troben infrutilitzades, com podem comprovar també a les entrevistes: "Entre els entrenadors professionals això es fa contínuament, perquè quan viatgen es reuneixen constantment i les converses sempre giren al voltant del tennis" (Entrenador 1).

En relació amb l'ús dels mitjans formatius per a l'autoanàlisi, el que sí que sembla clar és que força sovint (4,30) els entrenadors reflexionen sobre la pròpia experiència.

Activitats de tipus pràctic

Oferim, tot seguit, la valoració aportada pels entrenadors sobre les activitats formatives que realitzen en pista.

Atenent a l'ús dels mitjans formatius per a l'entrenament de jugadors aliens, s'observa que l'entrenament de jugadors aliens no es descobreix com una pràctica gaire utilitzada (2,80) entre els entrenadors a l'hora de continuar formant-se.



D'una altra banda, per continuar la seva formació, els entrenadors recorren a l'entrenament i competició propis d'una manera habitual, encara que no amb excessiva freqüència (3,25).

Valoració de la importància i oferta de les activitats de formació permanent

Un cop examinat l'ús que els entrenadors fan dels diferents mitjans formatius, vegem ara quina importància els concedeixen. Tractarem, doncs, de respondre als aspectes que caldria tenir en compte a l'hora de seleccionar el tipus d'activitats.

Activitats de tipus teòric

Igual com en la categoria anterior, anirem veient quina importància els mereix cadascuna de les activitats formatives de tipus teòric que han realitzat o poden realitzar.

A la vista de la *taula 6*, la situació ideal per a ells seria que els entrenadors amb gran experiència impartissin més activitats, igual com professors de Facultats de CC de l'Esport o INEF, tot completant la tasca dels professors de l'Escola Nacional de Mestratge de tennis: "Crec que caldria tenir en compte molts jugadors que han estat professionals tota la vida i a partir d'aquests tenir un equip on es vagin complementant tots" (Entrenador 4).

Comparant les dades relatives a la importància concedida, amb l'opinió que van oferir sobre l'ús que feien d'aquests mateixos mitjans formatius (*Taula 7*), hem d'assenyalar que continuen valorant en més gran mesura l'assistència a partits "en viu" i l'observació de jugadors en competició (4,70 per a totes dues). La diferència es troba en els altres mitjans, que si abans eren utilitzats escassament, ara revesteixen una importància moderada, cosa que fa que la valoració general sigui acceptable (3,55).

Es manté la tendència indicada a la *taula 8*, és a dir, coincideixen l'ús i la importància en les activitats més valorades, com ara les converses i discussions amb altres entrenadors "en viu", i amb els seus ajudants (4,45 i 4,10, respectivament). Els entrenadors tornen també a valorar una mica més la importància de les altres activitats en comparació amb l'ús que en fan, i en conseqüència, la mitjana general de les valoracions s'eleva a regular (3,14).

Respecte de la importància que concedeixen als mitjans formatius per a l'autoanàlisi, els entrenadors, com era d'esperar, a més a més de fer-ne un ús intens, també valoren en gran mesura la importància de la reflexió sobre la pròpia experiència. Concretament, en aquest cas, ús i importància presenten la mateixa valoració (4,30).

Activitats de tipus pràctic

Passem ara a avaluar, en la sèrie d'apartats que segueixen, les activitats de caràcter pràctic que porten a terme els entrenadors amb l'objectiu de continuar formant-se.

En relació amb la importància que concedeixen als mitjans formatius per a l'entrenament de jugadors aliens, de la regular

valoració presentada (3,35), es desprèn que no constitueix una actuació prioritària per als entrenadors el fet d'entrenar jugadors aliens.

D'una altra banda, i considerant la importància que concedeixen als mitjans formatius per a l'entrenament i competició propis, assenyalem que, per continuar formant-se, els entrenadors atorguen una certa importància (3,40) a l'entrenament i competició propis: "Crec que m'ajuda, perquè aleshores puc fer-li directament les demostracions jo mateix i no he de buscar un altre jugador bo perquè s'hi fixi, ni he de fer servir tant el vídeo" (Entrenador 6).

Dificultats per accedir a la formació permanent

Com continuem anotant més endavant, el principal problema amb què es troben els entrenadors per realitzar les activitats de formació permanent radica en l'absoluta manca de temps, atès que aquests tècnics viatgen durant 30-35 setmanes l'any i només disposen d'unes setmanes per dedicar al descans, a estar amb la família i a preparar el seu jugador a nivell tècnic i tàctic.

■ **TAULA 8.** Distribució de la importància que concedeixen als mitjans formatius per a l'intercanvi de coneixement.

VARIABLES	\bar{X}	σ
Investigació en grup	3,30	,98
Converses i discussions amb altres entrenadors "en viu"	4,45	,69
Converses i discussions entre entrenadors per Internet (xat)	2,05	1,39
Converses i discussions amb els meus ajudants	4,10	1,21
Participació en seminaris permanents o grups de treball	2,85	1,04
Realització de Màster en tennis d'alt rendiment	3,15	,93
Participació en tallers d'aprenentatge pràctic	2,35	,99
Participació en taules rodones i debats	3,30	,98
Afiliació a una associació d'entrenadors	2,75	1,16
\bar{X} i σ conjunta	3,14	1,04

■ **TAULA 9.**

Distribució de la principal dificultat amb què es troben per assistir a activitats de formació permanent.

VARIABLES	\bar{x}	σ
Dificultats econòmiques	1	5 %
Ocupacions i responsabilitats familiars	0	0 %
No poder desatendre el treball	19	95 %

■ **TAULA 10.**

Distribució del principal problema que troben en l'oferta d'activitats.

VARIABLES	\bar{x}	σ
Escassa existència d'activitats científiques per via federativa	5	25 %
Escassa adaptació a les necessitats dels entrenadors	5	25 %
Activitats excessivament estereotipades	2	10 %
Activitats que motiven poc	4	20 %
Insuficient nombre d'activitats d'aplicació pràctica	4	20 %

Dificultats per a l'assistència a les activitats formatives

Segons els resultats de la *taula 9* i arran del comentari anterior: *“El temps és l'única dificultat. És molt difícil, mentre tu viatgis amb gent d'elit, és molt difícil, perquè el circuit no et permet d'estar dues setmanes a casa”* (Entrenador 2).

Dificultats per a l'aprofitament de les activitats formatives

No existeix un únic problema en l'oferta d'activitats, d'aquí ve que tots els que s'exposen a la *taula 10* presentin una major o menor incidència en la formació dels entrenadors.

Alternatives a la formació permanent existent en l'actualitat

En general, els entrenadors es decanten per reunir-se un cop o dos l'any, amb gent

qualificada i membres de l'Escola de Mestratge per participar en col·loquis. Una altra possibilitat és que els sigui remesa informació, a més a més de celebrar reunions amb els companys durant els torneigs, aprofitant les trobades per parlar de tennis.

Alternatives a les dificultats per accedir a la formació permanent

Bàsicament, els entrenadors plantegen tres alternatives: formació en les poques setmanes lliures, activitats més econòmiques i evitar desplaçaments: *“Doncs fer algunes jornades d'aquestes, amb gent d'alta competició, però curtes, quan s'acabessin els torneigs, al final d'any, que saps que hi ha un mes o unes setmanes”* (Ent. 4). O també: *“Crec que a l'Escola de Mestratge el que els agrada és fer els cursos, perquè ells es traslladen potser a*

Barcelona, i fer-ho durant uns dies determinats i unes hores determinades” (Entrenador 6).

Alternatives a l'oferta d'activitats de formació permanent

Les alternatives que apareixen més sovint es refereixen a la tramesa d'informació útil, cursos a distància, realitzar una sèrie d'exàmens o proporcionar-los un treball perquè puguin llegir en el temps lliure. Concretament, els entrenadors entrevistats suggereixen: *“Portar coses preparades, perquè hi ha força temps mort als torneigs. Individualment pots mirar-te textos, anar llegint, pots fer uns resums o una petita anàlisi. Unes pautes i tenir uns escrits, enviar més coses, però menys denses, menys informació, però més continuada. A més a més, probablement soparàs amb els companys o et trobaràs prenent alguna cosa al club, i així també es poden comentar aquestes coses”* (Entrenador 2).

Cal reflectir, finalment, una altra opinió dels entrenadors: *“Que ens passessin a nosaltres informació i aleshores contrastar-la amb ells i dir-los si es pot posar en pràctica, perquè, és clar, una cosa són els teòrics; a nivell de col·loqui, de debat, o que una persona faci una exposició sobre un estudi que hagi fet i que aleshores els entrenadors donem la nostra opinió”* (Entrenador 5).

Conclusions i propostes per a la formació permanent

Com a principals conclusions de l'estudi podem assenyalar, d'entrada, que els entrenadors espanyols de tennis d'alta competició presenten uns índexs molt baixos de participació en activitats de formació permanent, justificats per les exigències laborals que l'exercici professional els imposa.

El grau de participació en activitats de formació permanent dels entrenadors es revela majoritàriament escàs; aques-



ta participació es basa, gairebé exclusivament, en l'assistència a partits "en viu", converses i discussions amb altres entrenadors, i observació de jugadors de competició, tot plegat afegit a la reflexió sobre la pròpia experiència. Les dades obtingudes reflecteixen el poc temps de què disposen per a la realització de les activitats esmentades (el 95% dels entrenadors afirma que la principal dificultat per no trobar-se en actitud d'assistir a activitats de formació permanent obeeix al fet de no poder desatendre el seu treball). Igualment, consideren que els resulta més interessant la informació que poden proporcionar-los els seus mateixos companys entrenadors, informació que, a més a més de provenir de persones del seu mateix entorn professional, és més fàcil d'obtenir, perquè els entrenadors coincideixen en els torneigs.

D'una altra banda, l'oferta d'activitats de formació permanent s'evidencia clarament millorable, i s'hi constata, en primer lloc, la necessitat d'oferir un més gran nivell d'actualització científica en els continguts d'ensenyament, igual com instaurar una participació més multidisciplinària dels agents formatius.

Els entrenadors espanyols de tennis d'alta competició manifesten l'escassa qualitat de la formació permanent oferta. Estimem, en aquest sentit, que les activitats haurien d'incorporar un major grau d'actualització científica i una més gran participació d'altres sectors. La població estudiada considera que el factor que més dificulta la participació dels entrenadors en activitats de formació permanent el constitueix el poc temps de què disposen per fer-ho, així com la dificultat que comporta ajustar-se a un calendari predeterminat, atès que els entrenadors realitzen nombrosos viatges, durant 30 o 35 setmanes l'any, per participar en torneigs, i els seus viatges depenen dels resultats obtinguts. Totes aquestes circumstàncies suposen un alt grau d'incertesa a l'hora de conèixer la

disponibilitat dels entrenadors per a qualsevol altre acte que no sigui la mera competició.

Respecte de les propostes per millorar la formació permanent dels entrenadors espanyols de tennis d'alta competició, el nostre estudi planteja un seguit de qüestions centrades en la formació de l'entrenador de tennis d'alta competició a Espanya, que estimem que permeten d'expandir futures línies d'investigació. Aquestes qüestions poden quedar resumides en les consideracions específiques que segueixen:

- Investigar la formació permanent de l'entrenador de tennis a tots els nivells, i estudiar alternatives que coadjuvin a una millor formació i desenvolupament professional d'aquest col·lectiu.
- Estudiar propostes de formació on es conjuminin la formació inicial i la formació permanent de l'entrenador, per tal de poder planificar programes que tinguin continuïtat tot al llarg d'una sèrie d'anys, i no actuacions puntuals, com és tradicional.
- Insistir en l'estudi de propostes de formació, inicial i permanent, que utilitzin estratègies, com ara la reflexió i els grups de treball, i que incloguin entrenadors experts i inexperts.

Bibliografia

Balaguer, I. (1996). Entrenament psicològic en un grup de competició femení de tennis. *Apunts. Educació Física i Esports* (44-45), 143-153.

Contreras, O. R. (coord.) (2000). *La formación inicial y permanente del profesor de Educación Física. Actas del XVIII Congreso Nacional de Educación Física*. Vols. I y II. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha (Colección Estudios).

Del Villar, F. i Fuentes, J. P. (1999). Las destrezas docentes en la enseñanza del tenis. A J. P. Fuentes i altres, *Ense-*

ñanza y entrenamiento del tenis. Fundamentos didácticos y científicos (pp. 1-36). Cáceres: Universidad de Extremadura, Servicio de Publicaciones.

Delgado, M. Á. (1992). Orientaciones a seguir en la reflexión, en la acción y en la formación permanente del profesor de Educación Física. A AA. VV., *Estudios monográficos sobre las Ciencias de la Actividad Física y del Deporte. Anuario 91* (p. 111-122). Andalucía: COPLEF.

Fraile, A. (1993). *Un modelo de formación permanente para el profesorado de Educación Física*. Tesis doctoral. Universidad Nacional de Educación a Distancia, Facultad de Filosofía, Departamento de Teoría de la Educación y Pedagogía Social.

Fuentes, J. P. (2001). *Análisis de la formación y de los planteamientos didácticos del entrenador de tenis de alta competición en España*. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura, Facultad de Ciencias del Deporte, Departamento Didáctica de la Expresión Musical, Plástica y Corporal.

Galiano, D., Escoda, J. i Pruna, R. (1996). Aspectes fisiològics del tennis. *Apunts. Educació Física i Esports* (44-45), 115-121.

Rodríguez, J. M. (1997). *Bases y Estrategias de Formación Permanente del Profesorado*. Huelva: Hergué.

Ruiz-Cotorro, A. (1996). Patología traumática del tenista. *Apunts. Educació Física i Esports* (44-45), 106-111.

Vaquero, M. C. (1996). Preparació física amb jugadores d'èlit. *Apunts. Educación Física y Deportes* (44-45), 174-182.

Viciano, J. (1996). *Evolución del conocimiento práctico de los profesores de Educación Física en un programa de formación permanente colaborativo*. Tesis doctoral. Universidad de Granada, Facultad de Ciencias de la Actividad Física y el Deporte, Departamento de Educación Física y Deportiva.